

1 לחלוטין כיצד להגיע לתוצאה הזו – מלמעלה למטה או מלמטה למעלה.
 2 ומפינן שְׁנֵאמַר כּאן בּפּסוק לְךָ-לְךָ סָתָם, עֲנִין הַהֲלִיכָה סָתָם
 3 (בְּלֹא לְפָרֵשׁ לֵאזוּה מִשְׁנֵי הָאוּפְנִים הַכוּוּנָה), צָרִיף לֹאמַר שֶׁזֶה כּוֹלָל
 4 ב' אוּפְנֵי הַהֲלִיכָה, מְלֻמְשָׁה לְמַעְלָה וּמְלֻמְעָלָה לְמַטָּה. וַיֵּשׁ
 5 לֹאמַר שֶׁזֶהוּ מְקוֹר פְּרוּשׁ
 6 רְבוּתֵינוּ נְשִׂיאֵינוּ, שְׁתַּבַּת
 7 לְךָ-לְךָ) יֵשׁ בָּהּ ב' פְּרוּשִׁים,
 8 וּמִנֵּם מְדוּבָר כּאן
 9 עַל הַלִּיכָה בְּשֵׁנֵי הָאוּפְנִים גַּם יַחַד
 10 מְפִינֵן שְׁנֵאמַר הַהֲלִיכָה
 11 סָתָם מְבַלֵּי לְפָרֵשׁ וּלְפָרֵשׁ לֵאזוּה
 12 אוּפֵן הַכוּוּנָה.

13 וּבִאֵוֶר הָעֲנִין בְּפִרְטוּתוֹ,
 14 הִנֵּה בְּהִמְשָׁךְ הַפְּרָשָׁה
 15 לְאַחֲרֵי־זֶה לְהֵלֵךְ נִתְבָּאָרוּ
 16 גַּם כֵּן ב' אוּפְנֵי הַהֲלִיכָה,
 17 הִירִידָה שֶׁל אַבְרָהָם לְמִצְרַיִם
 18 בְּגִלְגַּל הָרְעֵב, וְהַעֲלִייה שֶׁלוֹ
 19 מִמִּצְרַיִם לְאַחַר מִכְּן, שֶׁהֵם
 20 הַהֲלִיכָה מְלֻמְעָלָה לְמַטָּה
 21 (וַיִּרְדָּה עַל מִנַּת שֶׁלֹּאחַר מִכְּן
 22 תְּהִיָּה עֲלֶיהָ) וְהַהֲלִיכָה
 23 מְלֻמְשָׁה לְמַעְלָה (עֲלֶיהָ).
 24 אֲבָל שָׁם בְּסִפּוֹר הִירִידָה
 25 לְמִצְרַיִם וְהַעֲלִייה מִמִּנַּה ב'
 26 הָאוּפְנִים שֶׁל הַהֲלִיכָה הֵם
 27 בְּפִסּוּקִים נִפְרָדִים. וַיִּמְזָה
 28 שְׁנֵם בְּתוֹרָה הֵם שְׁתֵּי
 29 הַהֲלִיכוֹת הַלּוּ, הִירִידָה לְמִצְרַיִם
 30 וְהַעֲלִייה מִמִּצְרַיִם, עֲנִינִים
 31 נִפְרָדִים, דְּתַחֲלָה מְסַפֵּר
 32 הַפְּתוּב אֵיךְ שׁוֹיֵרֵד אַבְרָם
 33 מִצְרַיְמָה לְגוֹר שָׁם גו',
 34 הִינֵנו עֲנִין הִירִידָה
 35 בְּתַחֲלִית, לֹא יִירֵד סָתָם אֵלָּא
 36 תְּכֵלִית הִירִידָה כִּי מְדוּבָר בִּירִידָה
 37 גְּדוּלָה וְעֲצוּמָה מְאֹרֶץ
 38 יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא גְּבוּהָה
 39 מִכָּל הָאֲרָצוֹת⁹ בְּגִשְׁמֵיּוֹת
 40 וּבְרוּחֵינִיּוֹת הַגּוֹבֵה וְהַמַּעֲלָה

41 שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עֲלֹמֶת כֹּל הָאֲרָצוֹת הוּא בְּגִשְׁמֵיּוֹת וְהֵן מִצַּד מַעֲלָתָה כְּרוּחֵינִיּוֹת
 42 (וְאֲדַרְבֵּהּ, בְּעֵקֶר בְּרוּחֵינִיּוֹת, עֵיקֶר הַמַּעֲלָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִיא

1 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹמֵר לְאַבְרָהָם אֲבִינוּ:
 2 לְךָ-לְךָ מְאֹרֶץ גו',¹ וּמְמוֹלַדְתָּךְ וּמִבֵּית אֲבִיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאךְ
 3 וַיְדוּעַ הַמְּבַאֵר בְּזֶה בְּרוּשֵׁי מֵאִמְרֵי הַחֲסִידוֹת שֶׁל רְבוּתֵינוּ נְשִׂיאֵינוּ
 4 אֲדַמּוּרֵי חֲבִ"ד (בְּאַרְכָּה בִּאֲרִיכוֹת ב'אוֹר הַתּוֹרָה' לְאֲדַמּוּר
 5 ה'צִמְח צֶדֶק'² וּב'תּוֹרַת
 6 חַיִּים' לְאֲדַמּוּר
 7 ה'אֲמִצְעִי'³, וְנִרְמַז גַּם
 8 בְּקִיצוֹר ב'תּוֹרָה אוֹר' לְרַבֵּנוּ
 9 הַזְּקֵן⁴), דְּעֲנִין הַהֲלִיכָה
 10 שְׁבִפְסוּק זֶה (לְךָ-לְךָ) יֵשׁ
 11 כּוּ ב' פְּרוּשִׁים, פְּרוּשׁ א'
 12 (פְּדֵאִיתָא כּוּמְבֵּא בְּזֵהר'⁵)
 13 שֶׁהַהֲלִיכָה הִיא מְלֻמְעָלָה
 14 לְמַטָּה, הִינֵנו הִלִּיכָה שֶׁהִיא
 15 יִירֵדָה (אַלֵּא בְּשׂוֹפּוֹ שֶׁל דְּבַר
 16 הִירִידָה הִיא לְצוּרֶךְ עֲלֶיהָ)
 17 וּפְרוּשׁ ב' (הַנְּרַמְז גַּם כֵּן
 18 בְּזֵהר'⁶) דְּהַהֲלִיכָה הִיא
 19 מְלֻמְשָׁה לְמַעְלָה הִינֵנו
 20 הַלִּיכָה שֶׁהִיא עֲלֶיהָ. דְּהִנֵּה
 21 עֲנִין הַהֲלִיכָה סָתָם, אֵיךְ
 22 שְׁתַּכְנֶה הוּא הַהֲלִיכָה בְּמוֹבֵן
 23 שֶׁל הַתְּקֻמוֹת וְעֲלֶיהָ מְדַרְגָּא
 24 לְדַרְגָּא (הַפֶּה הַעֲמִידָה
 25 בְּמִצַּב מִסּוּם מְבַלֵּי לְהַתְּקֵם
 26 וְלַעֲלוֹת), וְעַד לְהַהֲלִיכָה
 27 בְּאִפְּן דְּאִין-עֲרוּף לֵאמֹן
 28 שִׁיעוּר, הִינֵנו לֹא כֹל דְּמִיּוֹן
 29 וְהַשׁוּוּאָה לְמִצַּב הַקּוֹדֵם
 30 (שֶׁהַדְּרָגָא שְׁהוּלָף וּמִתְקַדֵּם
 31 וּמִתְעַלָּה אֵלֶיהָ הִיא בְּאִין-
 32 עֲרוּף לֹא כֹל הַשׁוּוּאָה לְגַבֵּי
 33 הַדְּרָגָא שְׁבֵּא וְעוֹלָה
 34 מִמִּנַּה⁷), כֵּן שֶׁבְּכֹל אוּפֵן
 35 ה'הֲלִיכָה' פִּירוּשָׁה הַתְּקֻמוֹת
 36 וְעֲלִייה (רוּחֵינִיּוֹת) גְּדוּלָה מְכֻלָּ-
 37 מְקוּם בְּזֶה גּוּפָא ב'הֲלִיכָה'
 38 עֲצוּמָה יְכוּלִים לְהִיּוֹת ב'
 39 אוּפְנִים קְלָלִים דְּהַהֲלִיכָה
 40 מְלֻמְעָלָה לְמַטָּה
 41 וּמְלֻמְשָׁה לְמַעְלָה, שֶׁהֵם שְׁנֵי הַפְּכִים יֵשׁ
 42 תּוֹצֵאָה שׁוּוּה (שֶׁל הַתְּקֻמוֹת הָאָדָם לְאִלּוּקוֹת) אֲבָל מְדוּבָר בְּשְׁתֵּי צוּרוֹת שׁוּנוֹת

בס"ד. ליל ג' פרשת לך-לך, ז' מר-חשוון
ה'תשמ"ו.

הנחה בלתי מוגה

לְךָ-לְךָ מְאֹרֶץ גו',¹ וַיְדוּעַ הַמְּבַאֵר בְּזֶה בְּרוּשֵׁי
 רְבוּתֵינוּ נְשִׂיאֵינוּ (בְּאַרְכָּה ב'אוֹר הַתּוֹרָה'
 לְאֲדַמּוּר ה'צִמְח צֶדֶק'² וּב'תּוֹרַת חַיִּים' לְאֲדַמּוּר
 ה'אֲמִצְעִי'³, וְנִרְמַז גַּם ב'תּוֹרָה אוֹר' לְרַבֵּנוּ הַזְּקֵן⁴), דְּעֲנִין
 הַהֲלִיכָה שְׁבִפְסוּק זֶה (לְךָ-לְךָ) יֵשׁ כּוּ ב' פְּרוּשִׁים, פְּרוּשׁ
 א' (פְּדֵאִיתָא בְּזֵהר'⁵) שֶׁהַהֲלִיכָה הִיא מְלֻמְעָלָה לְמַטָּה,
 וּפְרוּשׁ ב' (הַנְּרַמְז גַּם כֵּן בְּזֵהר'⁶) דְּהַהֲלִיכָה הִיא מְלֻמְשָׁה
 לְמַעְלָה. דְּהִנֵּה עֲנִין הַהֲלִיכָה סָתָם, אֵיךְ שְׁתַּכְנֶה הוּא
 הַהֲלִיכָה מְדַרְגָּא לְדַרְגָּא (הַפֶּה הַעֲמִידָה), וְעַד לְהַהֲלִיכָה
 בְּאִפְּן דְּאִין-עֲרוּף (שֶׁהַדְּרָגָא שְׁהוּלָף אֵלֶיהָ הִיא בְּאִין-
 עֲרוּף לְגַבֵּי הַדְּרָגָא שְׁבֵּא מִמִּנַּה⁷), מְכֻלָּ-מְקוּם בְּזֶה גּוּפָא
 יְכוּלִים לְהִיּוֹת ב' אוּפְנִים קְלָלִים דְּהַהֲלִיכָה מְלֻמְעָלָה
 לְמַטָּה וּמְלֻמְשָׁה לְמַעְלָה, שֶׁהֵם שְׁנֵי הַפְּכִים. וּמְפִינֵן
 שְׁנֵאמַר לְךָ-לְךָ סָתָם, עֲנִין הַהֲלִיכָה סָתָם (בְּלֹא לְפָרֵשׁ),
 צָרִיף לֹאמַר שֶׁזֶה כּוֹלָל ב' אוּפְנֵי הַהֲלִיכָה, מְלֻמְשָׁה
 לְמַעְלָה וּמְלֻמְעָלָה לְמַטָּה. וַיֵּשׁ לֹאמַר שֶׁזֶהוּ מְקוֹר פְּרוּשׁ
 רְבוּתֵינוּ נְשִׂיאֵינוּ, שְׁתַּבַּת לְךָ-לְךָ) יֵשׁ בָּהּ ב' פְּרוּשִׁים,
 מְפִינֵן שְׁנֵאמַר הַהֲלִיכָה סָתָם.

(1) לך יב, א. (2) בראשית כרך ו' תתרעט, ב. (3) לך פט, ב. (4) ר"פ לך. וראה ד"ה לך תשל"ח – לקו"ש ח"כ ע' 295 ואילך.
 (5) ח"ג (בסתרי תורה) עז, א. (6) ח"א עח, א. (7) ראה ד"ה צאינה וראינה תר"ס. ועוד. (8) לך יב, י. (9) זבחים נד, ב. ובכ"מ.

לך לך מארצך גו'

ביאור בדרך אפשר

1 ברוחניות ומזגה נשתלשל גם בגשמיות, השורש הרוחני של הדברים
 2 הוא הסיבה והמקור לגשמיות הדברים כמאמר שנשתלשלו מהן¹⁰ כמו
 3 שכתוב בספר התניא (פרק ג) לגבי העובדה שכוחות הנפש הם במספר עשר
 4 "כנגד עשר ספירות עליונות שנשתלשלו מהן" ומכאן שהשורש הרוחני הוא
 5 העיקר, והמציאות בעולם הזה
 6 דומה לו כי משתלשלת ממנו),
 7 והירידה מארץ ישראל הגבוהה
 8 ונעלית מאד הייתה אל ארץ
 9 מצרים הנקראת קרב
 10 התוך והעומק של הארץ¹¹
 11 וערות הארץ¹², תחתון
 12 ביותר. דזהו ענין
 13 ההליכה מלמעלה למטה
 14 באפן דאין-ערוף עד כדי
 15 כך שאין להשוות בין המקום
 16 שממנו מתחילה הירידה (ארץ
 17 ישראל) למקום שבו היא
 18 מסתיימת (מצרים). ואחר-כך
 19 (בפסוקים נפרדים בתורה
 20 בהמשך הפרשה) מספר
 21 הכתוב על ההליכה
 22 והעליה מלמטה למעלה,
 23 כמו שכתוב¹³ אחר-כך
 24 ויעל אבְרָם ממצרים גו',
 25 היינו שהיתה העליה
 26 מערות הארץ מהמקום
 27 הנמוך והנחות ביותר אל ארץ
 28 הקדש הגבוהה מכל
 29 הארצות והיא המקום הגבוה
 30 והנעלה ביותר. וגם מספר
 31 הכתוב איף שהעליה
 32 שהיתה אחרי הירידה,
 33 ודווקא משום כך שקדמה לה
 34 ירידה היתה לדרגא נעלית
 35 יותר מזו שממנה היתה
 36 הירידה (שהרי ירידה
 37 היא לצרף עליה גדולה יותר מזו שהייתה קודם הירידה שאם לא כן איזו
 38 תועלת יש בירידה), וכמו שכתוב¹⁴ בעליית אברהם ממצרים (לאחר
 39 הירידה שקדמה לאותה עליה) ואבְרָם כבד מאד במקנה פקסוף
 40 ובזהב, שזהו עליו יתרון גדול באבְרָם אבינו, שלא היה בו
 41 לפני-זה (לפני הירידה), כמובן מפשוטו של מקרא,
 42 שהעשירות של אברהם לאחר העלייה ממצרים היה גדולה בהרבה לעומת

ביאור בדרך אפשר

43 העשירות שהייתה לו לפני הירידה ובפּרָט יותר מכפי שהעניין מבואר
 44 בפשוטו של מקרא הרי הוא מובן מפורשי הכתובים במדרשי
 45 רבותינו ז"ל בהם מבואר יותר גודל העושר של אברהם בעלותו ממצרים.
 46 אָמַנְם כַּנְל הָרִי בַפְּסוּקִים אֱלוֹ, המספרים על ירידת אברהם למצרים
 47 והעלייה שלו ממצרים ב'
 48 אופני ההליכה הירידה
 49 מלמעלה למטה והעלייה מלמטה
 50 למעלה נאמרו בפסוקים
 51 נפרדים, שמזג מובן
 52 שהם גם ענינים נפרדים
 53 בתוכנם ומהותם. והתדוּש
 54 שבפסוק לך-לך גו'
 55 (הפסוק הראשון של
 56 הפרשה, שהוא תחלת
 57 וראש היינו לא רק ההתחלה
 58 אלא גם הראש הכולל את כל
 59 הפרשה, כמו הראש שבגוף
 60 האדם שאינו רק התחלת הגוף
 61 אלא כולל את כל הגוף כך ראש
 62 הפרשה כולל את כל
 63 הפרשה) הפולל בתוכו
 64 במילה אחת ובעניין אחד ב'
 65 אופני ההליכה, הליכה
 66 מלמעלה למטה (ירידה)
 67 והליכה מלמטה למעלה
 68 (עליה), וכאן החידוש
 69 המיוחד הוא שהליכה
 70 אחת יש בה ב' אופנים
 71 שהם הפכיים מן הקצה
 72 אל הקצה, שהרי גם הירידה
 73 והעלייה שעליה מדובר כאן
 74 בפסוק "לך לך" היא ירידה
 75 גדולה ביותר ועלייה גדולה
 76 ביותר (כפי שיתבאר להלן)
 77 שזהו ענין נוסף וחדוש
 78 נוסף בענין ב' אופני
 79 ההליכה אלה שלמרות היותם שני הפכים הם באים כאחד.
 80 ובאור ענין ההליכה מלמעלה למטה שבפסוק זה (לך-לך
 81 גו'), הנה ידוע¹⁵ בתורת החסידות שאבְרָם הוא אותיות אב רם,
 82 ו"רם" היינו גבוה ומרומם שהוא גבוה ומרומם עד כדי כך שלא ניתן להבין
 83 ולהשיג אותו נעלם מכל רעיון, היינו שדרגת נשמת אבְרָם
 84 היא נעלית ביותר. וכמובן גם ממה דאיתא בספר

(10) תניא רפ"ג. (11) וארא ת, יח. (12) מקץ מב, ט. (13) לך יג, א. (14) לך שם, ב. (15) תו"א שם. תו"ח שם פ, א. אוה"ת שם תתערב א ואילך. לקו"ש שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הבהיר¹⁶ שאמרה מדת החסד העליונה לפני הקב"ה, מימי
 2 היות אברהם בארץ לא הצרכתי לעשות מלאכתי, שהרי
 3 אברהם שעבד את ה' במדת החסד והאהבה והיה גומל חסדים ומכניס
 4 אורחים וכו' עומד ומשמש במקומי. דמזה מוכן גדל מעלת
 5 נשמת אברהם, וגדל
 6 מעלת שרשו ומקורו
 7 באלוקות, שהוא בחינת
 8 נעלם מפל רעיון היינו
 9 נעלה ומרומם עד כדי כך שאינו
 10 שייך להבנה והשגה (פמבאר⁴)
 11 בקבלה ובחסידות פרוש
 12 תבות אלו וענין זה ולאיה
 13 ענינים אלוקיים-רוחניים
 14 (הכוונה), ומקום זה
 15 ודרגא זו למעלה באלוקות
 16 היתה צריכה להיות
 17 ירידת נשמת אברהם
 18 מלמעלה למטה עד לארץ
 19 הלזו התחתונה להתלבש
 20 בגוף בעולם הזה הגשמי ומוכן
 21 שהיא ירידה גדולה ביותר.
 22 וזהו גם הפירוש הפנימי של
 23 מה שכתוב לך-לך
 24 מארץ וממולדתך
 25 ומבית אביך אל הארץ
 26 אשר ארץ. דהנה
 27 ידוע¹⁷ בתורת החסידות
 28 הדייק השאלה המבוססת על
 29 דיוק בסדר המקרא
 30 וממולדתך
 31 ומבית אביך, שתחילה יצא
 32 אברהם מארצו ואחר כך
 33 ממולדתו ואחר מבית אביו דלכאורה הסדר על-פי פשוטו בהתאם
 34 למציאות בפועל היה צריך להיות להפך, דבתחלה יוצא האדם
 35 מבית אביו, ואחר-כך ממולדתו, ורק אחר-כך מארצו ולמה
 36 הסדר הכתוב בפסוק הוא דווקא "מארצו וממולדתו" תחילה ורק אחר-כך
 37 "מבית אביו"?.
 38 ומבאר בזה¹⁸ בתורת החסידות, שמשמעות הציווי "לך לך מארצך..." היא
 39 הוראה לצאת, להתרחק ולעזוב, את המצב הנפש-הרוחני הקודם ולעלות
 40 למצב נעלה יותר, דארץ קאי על בחינת הרצון, היינו לעזוב את
 41 בחינת הרצון כפי שהיא כעת, ולצאת ולעלות לרצון מסוג נעלה יותר

ומולדתך קאי על המדות הנולדים מן המוחין (פנודע
 שהמחין הם בחינת אב ואם המולידים את המדות¹⁹ כמבואר
 בחסידות שהחכמה נקראת 'אב' והבינה נקראת 'אם הבנים' כי ההתבוננות
 השכלית במוחין באמצעות כוח החכמה וכוח הבינה יוצרת 'מולידה' מידות,
 היינו רגש שכלב, ולמשל כאשר
 האדם מתבונן בעומק בגדולת ה'
 הוא 'מוליד' בעצמו רגש של
 אהבת ה' ורצון להתקרב אליו),
 מבית אביך קאי על
 דרגה שלמטה יותר,
 כמבאר במקום אחר²⁰.
 ואל הארץ הוא עוד
 למטה מזה, שקאי על
 בחינת המלכות שנקראת
 "ארץ", וסדר העבודה של לך
 לך' דהיינו לצאת ולעזוב את
 דרגתו הקודמת ולעלות לדרגה
 נעלית יותר הוא בדרך של
 מלמעלה למטה שתחילה צריך
 'ללכת' בדרגות הגבוהות של
 כוחות הנפש, לפי סדרן מלמעלה
 למטה, הרצון והמוחין והמידות,
 ואחר כך בכוחות הנחותים יותר.
 דהליכה והתעלות זו של
 האדם העובר את ה' היא
 מלמעלה למטה, שיוירד
 מבחינת הרצון, שהוא
 כוח הרצון תכלית
 העליונות שבו, כמו
 שהוא באדם התחתון
 אחרי הירידה של הנשמה בגוף
 גשמי (הנקרא אדם על
 שם אדמה לעליון²¹ ולכן גם כשהוא נשמה בגוף, המעלות והסדר של
 כוחות הנפש דומים ל"עליון", בדוגמת מעלת וסדר הכוחות למעלה באלוקות)
 שבחינת הרצון שבו, הוא נעלה מפל הפחות ונעלם מפל
 הפחות²², וענין ההליכה (הירידה) מלמעלה למטה הוא שהרצון 'הולך'
 ויורד מהדרגה הנעלית והנעלמת שלו לבחינת הכנה והשגה
 שלמטה מרצון, שהרי בדרך כלל הרצון הוא כוח נעלה מהשכל וההבנה
 (ולכן הרצון שייך ל'כוחות מקיפים' שלא מלוכשים באברי הגוף הפרטיים
 ואילו המוחין הם 'כוחות פנימיים') שמביין ומשיג מה רוצה היינו
 שהרצון 'יורד' מלהיות כוח כללי מופשט להיות רצון פרטי מוגדר וגם האדם

16) סקצ"א (זח"א בהשמטות רס"ד, ריש ע"ב) – הובא ונת' בפרדס שכ"ב פ"ב. 17) ראה רד"ה לך תש"ב. תשמ"ה. ובכ"מ. 18) ראה סד"ה לך תש"ב. תש"ה. לקו"ש ח"כ ע' 59. וש"נ. 19) תניא ספ"ג. 20) ראה ד"ה לך תשמ"ה. 21) עש"מ מאמר אם כל חי ח"ב פל"ג. ובכ"מ. 22) ראה לקו"ת נשא כד, א. ובכ"מ.

לך לך מארצך גו'

ביאור בדרך אפשר

1 חושב ומבין איך ליישם את הרצון וְאִיךָ לְמַלְאוֹת אֶת הַרְצוֹן וְכוּ',
 2 וְאַחֲרֵיכֵן יוֹרֵד לְמִטָּה יוֹתֵר לדרגה נמוכה יותר מהמוחין לְבַחֲנֵינָת
 3 הַמְדוּת שֶׁלְמִטָּה מִהֲבִנָּה וְהַשְׁגָּה, עַד לְמַעֲשֵׂה בְּפִעַל, שהוא
 4 כוח נחות לעומת המוחין (השכל) והרגש (המידות) הָאֲרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאךָ
 5 בדומה לנחיתות של ה'מלכות'
 6 לעומת המוחין והמידות
 7 בספירות העליונות.
 8 וְעַל-דֵּרֶךְ-זֶה הוּא
 9 בְּאַבְרָהָם אַבְיָנוּ, שֶׁנִּשְׁמָתוֹ
 10 'הלכה' מלמעלה למטה יָרְדָה
 11 מִבַּחֲנֵינָה שֶׁהוּא נִעְלָם
 12 מִכָּל רַעֲיוֹן, מִכִּמוֹ שֶׁהִיא
 13 בְּשֵׁרֶשֶׁהּ וּמִקְוֶרָה כְּלוּלָה
 14 בְּרַצוֹן הָעֲלִיּוֹן (כִּי)
 15 בְּבַחֲנֵינָה זֶה כַּאֲשֶׁר הַנִּשְׁמָה
 16 איננה מציאות בפני עצמה אלא
 17 כלולה ברצון העליון האלוקי
 18 ובטלה אליו לגמרי עוֹמֵד
 19 בְּגִלּוּי הַרְצוֹן הָאִמְתִּי שֶׁל
 20 הַנִּשְׁמָה), לְבַחֲנֵינָת
 21 מוֹלְדֵתָךְ וּבֵית אַבְיָךְ,
 22 בַּחֲנֵינָת הַמְדוּת כּוּ', עַד
 23 שֶׁהִגִּיעַ אֶל הָאֲרֶץ, בַּחֲנֵינָת
 24 הַמְלָכוֹת שֶׁהִיא תַּחְתּוֹן
 25 שְׂאִין לְמִטָּה מִמֶּנּוּ
 26 בְּסַפִּירוֹת²³ וּלְכֵן הִיא
 27 האחרונה בעשר הספירות.
 28 וְכִמוֹ שֶׁהוּא בְּנִשְׁמָת
 29 אַבְרָהָם אַבְיָנוּ שֶׁהִיא
 30 הַיְהוּדִי הָרֵאשׁוֹן, עַל-
 31 דֵּרֶךְ-זֶה הוּא בְּנִשְׁמָת כָּל
 32 אֶחָד וְאֶחָד מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 33 צִאצְאִיו שֶׁל אַבְרָהָם, שִׁיּוֹרְדָת
 34 מֵאֲגָרָא רָמָה גַּג גְבוּה
 35 לְבִירָא עֲמִיקְתָּא בּוֹר עֲמוּק
 36 כִּי מוֹשֵׁר וּמְקוֹר הַנִּשְׁמָה
 37 לְמַעְלָה בַּלּוֹקוֹת וְעַד
 38 הַתְּלַבְּשׁוֹתָהּ בְּנוֹף גַּשְׁמִי יֵשׁ מֵרַחֵק גְּדוֹל וְעֲצוּם. וְזֶהוּ גַם הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל
 39 דְיוֹק לְשׁוֹן הַחֲתוּב אֶל הָאֲרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאךָ, שְׂדוּקָא עַל-יְדֵי
 40 הַיְרִידָה, מְרָאִים בְּסוּפוֹ שֶׁל דָּבָר אֶת הַמַּעֲלוֹת וְהַעֲלוֹי הִיתְרוֹן שֶׁל
 41 הַנִּשְׁמָה, וּמִשְׁמַעוֹת הַבִּטּוּי "אֲרָאךָ" הוּא אֲרָאָה וְאֲגַלְיָה אוֹתָךְ
 42 בְּעֲצֻמָּה²³ שְׂדוּקָא עַל יְדֵי הַיְרִידָה וְהַצּוֹרֵךְ לְהַתְּמוּדֵד עִם נִיסִיוֹנוֹת שְׂקִימִים
 43 רַק לְאַחַר הַיְרִידָה בְּנוֹף גַּשְׁמִי וּבַעֲלוֹם הַזֶּה הַגַּשְׁמִי מִתְּגַלֵּים וְנִרְאִים מַעֲלוֹת

ביאור בדרך אפשר

44 פְּנִימִיּוֹת וְעֲצֻמִּיּוֹת הַקִּיּוּמוֹת בְּעֲצֵם הַנִּשְׁמָה שְׁלוּלֵי זֹאת הָיוּ נִשְׁאָרוֹת בְּהַעֲלֵם וְלֹא
 45 באות לידי גילוי.
 46 וּבִיאור הַפְּרוּשׁ הַב' בְּפִסּוּק, לְפִי "לך לך" הֵינּוּ הַלִּיכָה (וְעַלִּיָּה)
 47 מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה הִנֵּה עַל-פִּי פְּשָׁטוֹת הַכְּתוּבִים, הַלִּיכָת אַבְרָהָם
 48 הִיְתָה עֲלֶיהָ מִלְּמִטָּה
 49 לְמַעְלָה, מִחֶרֶן הָאֲרֶץ
 50 יִשְׂרָאֵל, דְּחָרֵן הוּא
 51 תַּחְתּוֹן שְׂאִין לְמִטָּה
 52 מִמֶּנּוּ, כְּפָרוּשׁ רַש"י
 53 (סוֹף פְּרָשַׁת נֹחַ) דְּחָרֵן
 54 בְּנוֹן הַפּוֹכָה מוֹרָה עַל
 55 חֶרוֹן אֶף כֵּעֵשׂ שֶׁל מְקוֹם
 56 הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעוֹלָם,
 57 וּמִמְקוֹם זֶה שֶׁהוּא מְקוֹם
 58 נַחוֹת בִּיּוֹתֵר הַלֵּף אַבְרָם וְעַל
 59 מִלְּמִטָּה לְמַעְלָה עַד
 60 שֶׁהִגִּיעַ אֶל הָאֲרֶץ אֲשֶׁר
 61 אֲרָאךָ, אֲרֶץ הַקְּדֹשׁ שֶׁהִיא
 62 מְקוֹם נִעְלָה בִּיּוֹתֵר. וְעַל-דֵּרֶךְ-
 63 זֶה כֵּשֶׁם שֶׁבְּצֻאֲתוֹ מִחֶרֶן
 64 וְהַלִּיכָתוֹ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אַבְרָהָם
 65 אַבְיָנוּ הַתְּעַלָּה מִבַּחֲנֵינָת הַרְמָה
 66 הַרוּחָנִית שֶׁל מְקוֹמוֹ הַגַּשְׁמִי
 67 הוּא גַם כֵּן בְּרוּחָנִיּוֹת,
 68 שֶׁעֲבוּדָתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם
 69 בְּהַלִּיכָתוֹ מִחֶרֶן לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
 70 הִיְתָה בְּאֶפֶן כְּזֶה
 71 שֶׁמֵּהַבַּחֲנֵינָה דְּחָרוֹן כּוּ'
 72 עָלָה וְהַתְּעַלָּה לְדִרְגוֹת הַכִּי
 73 עֲלִיוֹנוֹת.
 74 וְהֵעֲנִין בְּעֲבוּדַת הָאָדָם,
 75 שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד (שֶׁהִרִי
 76 "מעשה אבות סימן לבנים")
 77 דְּתַחֲלָה בְּשִׁלֵּב הָרֵאשׁוֹן
 78 בְּעֲבוּדַת ה' צְרִיף לְהִיּוֹת
 79 לְ-לֵף מֵאֲרָצָךְ, דְּאֲרָצָךְ
 80 הָרֵצוֹן שֶׁמִּמֶּנּוּ צְרִיךְ הָאָדָם
 81 'ללכת' ולהתרחק הוּא רַצוֹן בְּלִתֵּי רַצוּי, כִּי תַחֲלַת הָעֲבוּדָה כַּאֲשֶׁר
 82 הָאָדָם עֲדִיין קְשׁוֹר בְּרַצוֹנוֹת לֹא רַצוּיִים וְיֵשׁ לוֹ תַּאוּת וּמִסִּיכָה לְעִנְיַיִם הָעוֹלָם
 83 הַזֶּה צְרִיכָה לְהִיּוֹת בְּאֶפֶן שֶׁל כְּפִיָּה, לְכַפּוֹת אֶת יְצִירוֹ וְלִהְיוֹת עַל
 84 הַרְצוֹנוֹת הָאֵל טוֹבִים (וּרְק לְאַחַר שִׁתְּקָדֵם לְשִׁלֵּב נִעְלָה יוֹתֵר בְּעֲבוּדַת ה' יוֹכֵל
 85 לְעִסּוֹק יוֹתֵר בְּכִירוֹ וְהַעֲלָאָה שֶׁל עִנְיַיִם הָעוֹלָם וְלֹא רַק 'לכפות' אֶת הָרַע אֲלֵא
 86 גַם לְהַפְּוֹךְ אוֹתוֹ לְטוֹב וּקְדוּשָׁה) שֶׁזֶהוּ גַם כֵּן דְיוֹק לְשׁוֹן הַתְּנַיָּא²⁴

(23) ראה מקומות שבהערה 2-4. (24) רפ"ז.

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁהִגְלוּיִים האלוקיים הרוחניים דְּלִעְתִּיד יהיו בימות המשיח כאשר
 2 העולם לא יעלים ויסתיר על האלוקות תְּלוּיִם בְּמַעֲשֵׂינוּ וְעִבּוֹדְתֵנוּ
 3 במשך זמן הגלות וככל שנוסיף במעשים טובים ובעבודת ה' כעת כך תלך
 4 ותגדל עוצמת הגילויים לעתיד לבוא, ורבונו הזקן בספר התניא מדייק וקורא
 5 לעבודת האדם הרוחנית בשם
 6 "מעשינו" כיוון דְּתַחֲלָה
 7 כשהאדם נמצא בשלבים
 8 הראשונים של עבודת ה' צָרִיף
 9 לְהִיּוֹת העיסוק בתורה ומצוות
 10 בדרך של מַעֲשֵׂינוּ מְלִשׁוֹן
 11 מַעֲשֵׂינֵנוּ כּוֹפֵין עַל הַצְּדָקָה²⁵
 12 כדברי חכמינו ז"ל שכאשר יש
 13 צורך בכך, בית-הדין כּוֹפֵין
 14 ומאלצים לתת צדקה. דְּעֵנֶנּוּ
 15 הַכִּפְּיָה בְּעִבּוֹדָה בעבודת ה'
 16 צָרִיף לְהִיּוֹת מְשׁוּם שְׂשׁוּ
 17 מַעֲמָד וּמַצָּב דִּי צִירָו הוּא
 18 שְׁתַּקְּפוּ²⁶, שהאדם נתקף על-
 19 ידי יצרו הרע, חָרוֹן אַף שֶׁל
 20 עוֹלָם, מצב של 'כעס'
 21 והשתלטות דברים לא רצויים
 22 וְעַד כדי כך שְׂאוּמֵר שְׂאִינוּ
 23 רוּצָה לְקַיֵּם רְצוֹן קוֹנֵנוּ,
 24 וְצָרִיף לְכַפּוֹת אוֹתוֹ עַד
 25 שְׂיֵאמֵר רוּצָה אֲנִי, (כדברי
 26 הרמב"ם בהלכות גירושין
 27 שכאשר אדם חייב לתת גט
 28 לאשתו על פי התורה אך הוא
 29 טוען שאינו רוצה לעשות זאת,
 30 ניתן לכפות עליו לתת את הגט
 31 ולמרות שנתינת גט חייבת להיות
 32 מרצונו ומדעתו של הבעל, הגט
 33 כשר כי הרצון האמיתי שלו הוא לקיים את דברי התורה אלא שלפי שעה יצרו
 34 התגבר עליו) דְּמַשְׁמַעוֹת הֵעֵנֶנּוּ הוּא, שְׂמַצָּד מַצָּבוֹ בְּהוּוֹה יֵשׁ לוֹ
 35 רְצוֹן הַפְּסִי, וצריך להתגבר עליו דְּזָהוּ עֵנֶנּוּ אַרְצָה, רְצוֹן בְּלִתִּי
 36 רְצוּי. וּמִזָּה צָרִיכָה לְהִיּוֹת הִיצְיָאָה וההתרחקות, לְךָ-לֵךְ מֵאַרְצָה.
 37 וְלֵאחֲרֵי שְׂיוּצָא מִמַּעֲמָד וּמַצָּב זֶה ומתעלה התעלות ראשונית וכבר
 38 אין לו רצונות מנוגדים לרצון ה', צָרִיף להמשיך 'ללכת' לְעֵלוֹת יוֹתֵר,
 39 וְלִצְאָת לא רק מהרצונות הלא טובים אלא גַם מְרַגְּלוֹתוֹ, הֵינֵנוּ מַעֲנֵנּוּ
 40 זֶה שֶׁכָּבֵר נַעֲשֶׂה הֶרְגֵל שְׁלוֹ וְטָבַע שְׁלוֹ²⁷ כאשר אדם מרגיל את
 41 עצמו בהתנהגות מסוימת, הדבר הופך לחלק ממנו (ובלשון ספר התניא –

ביאור בדרך אפשר

42 "שההרגל על כל דבר שלטון ונעשה טבע שני") וקשה לו להשתחרר מההרגל
 43 ולנהוג אחרת (וְלִכֵּן אֵין זֶה אֲנִס הֵי צֵר בתור גורם חיצוני אֵלָא טָבַע
 44 שְׁלוֹ עצמו), שְׂזָהוּ עֵנֶנּוּ מוֹלְדֵתָךְ כאילו נולד כך, ומי שמתחרר גם
 45 מההרגלים הללו התעלה יותר ממה שמתגבר על היצר בלבד. וְאחֲרֵי-כֵן
 46 צָרִיף לְעֵלוֹת יוֹתֵר,
 47 וְלִצְאָת 'ללכת' ולהתעלות גַם
 48 מִבֵּית אָבִיךָ, מוֹחִין ומדות,
 49 היינו ממה שלא רצוי
 50 בהם, וְעַד שמתעלה עד כדי כך
 51 שְׂמַגִּיעַ אֵל הָאָרֶץ אֲשֶׁר
 52 אַרְצָךְ, הָאָרֶץ הָאֲמִתִּית,
 53 רְצוֹנוֹ הָאֲמִתִּי, של הקדוש-
 54 ברוך-הוא וְכַדִּיתָא וכמואב
 55 בַּמִּדְרָשׁ²⁸ לְמָה נִקְרָא
 56 שְׂמָה אַרְץ שְׂרָצְתָה
 57 לְעֵשׂוֹת רְצוֹן קוֹנֵה הַרִי
 58 ש"ארץ" במובן החיובי היא
 59 דרגה רוחנית נעלית ביותר.
 60 וְעוֹד זֹאת, לדרגה של "הארץ
 61 אשר ארצך" יש מובן נוסף
 62 פְּדוּעַ הַפְּרוּשׁ הַבִּי
 63 בְּזָה²⁹, כדברי המדרש הללו
 64 "למה נקרא שמה ארץ..."
 65 רְצָתָה לְשׁוֹן רִיצָה
 66 וּמְרוּצָה, הֵינֵנוּ שְׂמִי שְׂמִי
 67 לדרגת "ארץ" היינו שְׂרָץ
 68 בְּזִרְיוֹת לְעֵשׂוֹת רְצוֹן
 69 קוֹנֵנוּ. דְּבִי עֵנֵנִים אֵלוֹ,
 70 רְצוֹן בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוֹת
 71 לְקַיֵּם צוּי ה', שהאדם מגיע
 72 לדרגה שכל רצונו הוא לעשות
 73 את רצון ה' – כמו "ארץ שרצתה
 74 לעשות רצון קונה" וְהַקִּיּוֹם בפועל מְתוּף רִיצָה, היינו מתוך זְרִיזוֹת
 75 וְשְׂמִחָה כמו ארץ מלשון "ריצה", מְצִינֵנוּ שְׂנִיָּהם בְּאַבְרָהָם אֲבִינוּ.
 76 דְּעֵנֶנּוּ הַזְרִיזוֹת וּמְרוּצָה מְפָרֵשׁ בְּאַבְרָהָם אֲבִינוּ, לגבי עקידת
 77 יצחק וְיִשְׁפָּם אֲבָרָהָם בְּבִקְרֵי וַיַּחֲבֹשׁ אֶת חֲמוּרֵי³⁰, שְׂזָהוּ עֵנֶנּוּ
 78 פְּרִיצַת הַגְּדָרִים של ההתנהגות הרגילה וְקִלְקוּל הַשְּׁוֹרָה³¹, במובן
 79 החיובי, כפירוש רש"י על פסוק זה: "ויחבש – הוא בעצמו, ולא ציווה לאחד
 80 מעבדיו, שאהבה מקלקלת השורה" שְׂהַרִי חֲבִישַׁת חֲמוּרֵי עַל-יָדוֹ
 81 בְּעַצְמוֹ הִיא פְּרִיצַת גְּדֵר הַהֲנַהֲגָה דְּמִלְךָ³² (חכמינו ז"ל אמרו
 82 "מלך פורץ גדר" ועל משקל זה מבואר כאן במאמר שכאשר אברהם חבש את

25) ראה סה"מ תרצ"ט ע' 191. תרל"ו ח"ב ע' רפט. וש"נ. 26) ראה רמב"ם ספ"ב מהל' גירושין. 27) ראה שבילי אמונה נ"ד ש"ב. שו"ת רמ"ע מפאנו סל"ו. תניא ספ"ד. 28) ב"ר פ"ה, ז. 29) מפרשי המדרש שם. ת"א א, סע"ג. ובכ"מ. 30) וירא כב, ג. 31) פרש"י וירא שם ועוד. 32) ראה נתחומא לך יג. רמב"ם הל' מלכים פ"ב.

לך לך מארצך גו'

ביאור בדרך אפשר

1 החמור בעצמו היה בכך משום פריצת גררי ההנהגה שלו כמלך שחייב לנהוג
 2 כבוד בעצמו ולא לעשות מלאכה בפני אחרים וכד'. ועל־דרך־זה עננו
 3 הרצון לקיים צווי ה' בשלמות "ארץ" לפי הפירוש של "רצתה לעשות
 4 רצון קונה" הנה באברהם, וכמבאר בארצה ברמב"ם הלכות
 5 תשובה פרק עשירי³³,
 6 שעבודת כל אחד ואחד 1
 7 מישראל צריכה להיות 2
 8 מאהבה, שהיא דרגה גבוהה 3
 9 בעבודת ה' והיא מעלת 4
 10 אברהם אבינו שקראו 5
 11 הקב"ה אוהבו לפי שלא 6
 12 עבד אלא מאהבה כו'³⁴, 6
 13 וכמו שכתוב³⁵ אברהם 7
 14 אוהבי. 8
 15 ומאברהם נמשך ענין זה 9
 16 של עבודת ה' מאהבה לכל 10
 17 אחד ואחד מישראל, 11
 18 דאף שתחלת עבודתו 12
 19 בשלב ראשון היא שלא 13
 20 לשמה³⁶, בשביל השקר 14
 21 שבמצות, עד לשקר הכי 15
 22 נעלה, בשביל חיי עולם 16
 23 הבא³⁷, אך גם מי שעובד את 17
 24 ה' למען השקר הנעלה ביותר, 18
 25 בסופו של דבר עובד 'שלא 19
 26 לשמה' וזו לא עבודת ה' ברמה 20
 27 הגבוהה ביותר הנה אחר־כך 21
 28 בשלב הבא עולה בעבודתו 22
 29 לדרגה גבוהה עוד יותר ומגיע 23
 30 למעלת אברהם, עבודה 24
 31 מאהבה, באהבתה תשגה 25
 32 תמיד³⁸. וזהו ענין 26
 33 המשמעות של ההליכה 27
 34 הרוחנית אל הארץ אשר 28
 35 ארצה בכל אחד 29
 36 מישראל, שעולה לדרגה 30
 37 זו ומעלה זו דעבודה 31
 38 לשמה בתכלית השלמות 32
 39 ומטרות אחרות.

ביאור בדרך אפשר

43 בכל זאת חיבורם בפסוק אחד הוא הוכחה שלא רק שאין סתירה
 44 ביניהם חס־ושלום, מחמת היותם ב' תנועות הפכיות, האחת
 45 מלמעלה למטה והשנייה מלמטה למעלה אלא מזה ששניהם פתובים
 46 בפסוק אחד, לפי פרוש תורה שבצל־פה, על פסוק זה והרי תורה
 47 שבכתב ותורה שבעל פה
 48 קשורות זו בזו וניתנו יחד כדברי
 49 הרמב"ם תורה בפרושה
 50 נתנה³⁹, שהתורה שבכתב
 51 ניתנה יחד עם פירושה בתורה
 52 שבעל פה מוכן⁴⁰ שהם
 53 שייכים וקשורים זה
 54 לזה, ולכן יש להבין וללמוד
 55 הוראה מהאמור בתורה שבכתב
 56 לפי פירוש הפסוקים בתורה
 57 שבעל פה וענין זה הוא
 58 חלק מ'תורת חיים',
 59 הוראה פנימי וכאמור שאף
 60 שהענין אמור באברהם אבינו,
 61 למעשה זו הוראה לכל אחד
 62 ואחד מישראל.
 63 ויש לומר הבאור בזה,
 64 כיצד שתי 'תנועות' הפכיות
 65 משתלבות יחד דמצד דבור
 66 ה' בתורה, הנה גם שני
 67 הפכים נעשים לדבר
 68 אחד כי בסופו של דבר שניהם
 69 הם דרכים בעבודת ה'. ועל־
 70 דרך מה שאמרו רבותינו
 71 ו"ל⁴¹ דאנכי ולא יהיה לך
 72 לך בדבור אחד נאמרו
 73 על־ידי הקדוש־ברוך־הוא ורק
 74 לאזניהם של בני ישראל נשמעו
 75 כשתי דברות שונות, וגם ענין זה
 76 הוא איחוד ושילוב של שני
 77 דברים הפכיים, כפי שהולך
 78 ומבאר. הנה⁴² הדבור אנכי
 79 (שבפעת הדברות)
 80 פולל כל מצות־עשה משום שאנכי הוא מצוה חיובית, מצוות
 81 האמונה בה', והדבור לא יהיה לך פולל כל מצות לא־תעשה
 82 משום שתקנו הוא מצוה שלילית, האיסור לעבוד עבודה זרה,
 83 דאנכי ולא יהיה לך הם ב' דברות נפרדים כיוון שלכל אחד
 84 מהשניים יש למעשה תוכן שונה המיוחד לו. דזהו מה שאמרו רבותינו

33 ה"א ואילך. 34) שם הלכה ב. 35) ישע"י מא, ת. 36) רמב"ם שם הלכה ה. 37) רמב"ם שם ה"א. 38) ראה רמב"ם שם הלכה ג ואילך. רמב"ם שם ה"א. 39) ראה הקדמת הרמב"ם לספר היד בתחלתה. 40) ראה לקו"ש ח"ג ע' 782. ח"כ ע' 299. 41) ראה פרש"י מכות כד, רע"א ד"ה מפי הגבורה. 42) תניא רפ"ב. 43) מכות שם כג, סע"ב ואילך.

ביאור בדרך אפשר

1 וַיִּלְלֵנוּ תְּרִי"ג מִצּוֹת נֶאֱמָרוּ לוֹ לְמֹשֶׁה כֹּה מָאִי קָרָא 44 מאיזה
 2 פסוק אנו למדים שזהו מספר המצוות? מהפסוק תורה צוה לנו משה,
 3 תורה בגימטריא תרי"ג הוי, הגימטריא של "תורה" היא 611 אַנְכִי
 4 וְלֹא יִהְיֶה לָךְ שְׁתֵּי הַדְּבָרוֹת הַרְאֵנוֹת מִיּוֹחֲדוֹת מִשָּׂר הַדְּבָרוֹת שֶׁרָק אוֹתָם
 5 מְפִי הַגְּבוּרָה שְׁמַעְנוּם,
 6 ואילו את השאר שמעו בני
 7 ישראל על ידי משה רבנו הרי
 8 שְׁהַדְּבָרוֹת דְּאֲנִכִי וְלֹא
 9 יִהְיֶה לָךְ נְחֻשְׁבוֹת לְבִ'
 10 דְּבָרוֹת נִפְרָדִים וְלִמְרוֹת
 11 שֶׁנֶּאֱמָרוּ בְּדַבְּרוֹ אֶחָד הֵם נִחְשָׁבִים
 12 שְׁנַיִם, וכך נוצר המספר 613,
 13 כיוון שמוסיפים על 611
 14 (בגימטריא "תורה") עוד שניים
 15 (כי מספר תרי"ג הוא
 16 בדיוק, מספר המצוות הוא
 17 מספר מדויק פְּדֻמְשָׁמַע
 18 בַּגְּמָרָא שֶׁם לְפָנֵי־זֶה
 19 שְׁמוּבָא טַעַם עַל מְסַפֵּר
 20 רַמ"ח דְּמִצְוֹת־עֲשֵׂה
 21 וּמְסַפֵּר שְׁס"ה דְּמִצְוֹת
 22 לֹא־תַעֲשֶׂה, המספר רמ"ח –
 23 כנגד אבריו של אדם, והמספר
 24 שס"ה – כנגד ימות החמה וגם
 25 חל על זה הענין דלא
 26 תוסיפו ולא תגרעו, שאין
 27 להוסיף על מספר המצוות ואין
 28 להפחית ממספר המצוות כְּמוֹ
 29 שְׁכֵתָב הַרְמַב"ם בְּכַמָּה
 30 מְקוֹמוֹת⁴⁵ לְגַבֵּי הַרְיוֹן
 31 בראשונים איזה מצוות נכללות
 32 במנין תרי"ג שלכל הדעות זהו
 33 מספר המצוות, כמפורש בגמרא,
 34 אלא שיש חילוקי דעות מה נכלל
 35 ונמנה במנין תרי"ג ומה לא).
 36 ו"אנכי" ו"לא יהיה לך" נמנות כל אחת בפני עצמה וְכִמּוֹ שְׁכֵתָב
 37 הַרְמַב"ם⁴⁶ שְׁהַמְצָנָה הַרְאֵנוֹה מִמִּצְוֹת־עֲשֵׂה הִיא מִצְוֹת
 38 יָדִיעַת אֱלֻקוֹת, אַנְכִי ה' אֱלֻקִּיךָ, וְהַמְצָנָה הַרְאֵנוֹה מִמִּצְוֹת
 39 לֹא־תַעֲשֶׂה הִיא לֹא יִהְיֶה לָךְ גו'⁴⁷ וּבְכָל אוֹפֵן בְּרוּר שֶׁמְדוּבָר בְּשֵׁתִי
 40 מִצְוֹת שׁוֹנוֹת וּבְשֵׁנִי עֲנִינִים שׁוֹנִים. וְאֶף־עַל־פִּי־כֵן אֶמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ
 41 וַיִּלְלֵנוּ⁴¹ שְׁאֲנִכִי וְלֹא יִהְיֶה לָךְ נֶאֱמָרוּ בְּדַבְּרוֹ אֶחָד, כִּי מִצַּד

ביאור בדרך אפשר

42 דְּבִוּוֹר ה' בַּתּוֹרָה נַעֲשִׂים הֵם לְדַבֵּר אֶחָד עִם תּוֹכֵן מִשׁוֹתֵף וְזוֹהוּ.
 43 וְעַל־דִּרְךָ־זֶה יוֹכֵן גַּם בְּעֵנִין ב' הַעֲנִינִים דְּהַלִּיכָה, האמורים לעיל
 44 הַהַלִּיכָה מְלַמְעֵלָה לְמִטָּה וְהַלִּיכָה מְלַמְטָה לְמַעְלָה [שֶׁהֵם מִצַּד
 45 תּוֹכֵנָם וְעִנִּינָם גַּם בְּדַגְמַת הַחֲלוּק הַהַבְדֵּל דְּמִצְוֹת לֹא־תַעֲשֵׂה וּמִצְוֹת־
 46 עֲשֵׂה, דְּמִצְוֹת לֹא־תַעֲשֵׂה
 47 - סוּר מִרַע, כְּפִיָּה וּשְׁלִילָה
 48 שֶׁל הַיֵּצֵר וְהַתְּאוּוֹת הַלֹּא רְצוּיוֹת,
 49 מְעַשְׂיָנוּ, מִלְשׁוֹן מַעֲשִׂין וְכוּפִין
 50 כְּאִמּוֹר הוּא בְּדַגְמַת
 51 הַהַלִּיכָה מְלַמְטָה לְמַעְלָה,
 52 כִּי בְּאֵי־עֵבִירָה עַל מִצְוֹת לֹא
 53 תַעֲשֵׂה מוֹדַגְשֵׁת יוֹתֵר עֲבוּרַת
 54 הָאָדָם וּפְעוּלָתוֹ לְהַתְּגַבֵּר עַל
 55 הַרְצוּנוֹת הַלֹּא־טוֹבִים. וְכִאֲשֶׁר
 56 הִדְגֵּשׁ הוּא עַל עֲבוּרַת הָאָדָם הָרִי
 57 זו 'הליכה' והתקרבות של האדם
 58 לאלוקות מלמטה למעלה
 59 וּמִצְוֹת־עֲשֵׂה - עֲשֵׂה טוֹב,
 60 עֲבוּרָתָנוּ, הוּא בְּדַגְמַת
 61 הַהַלִּיכָה מְלַמְעֵלָה
 62 לְמִטָּה⁴⁸ כִּי בְּקִיּוֹם מִצְוֹת עֲשֵׂה
 63 מוֹדַגֵּשׁ יוֹתֵר קִיּוֹם רְצוֹן ה' שְׂצִיּוּה
 64 לַעֲשׂוֹת אֵת הַמִּצְוֹת הַלְלוּ וְזוֹ
 65 'הליכה' והתקרבות לאלוקות
 66 מְלַמְעֵלָה לְמִטָּה], שְׁמַצַּד
 67 דְּבִוּוֹר ה' בַּתּוֹרָה הַאִמְרִיָּה "לך
 68 לך" שְׁכּוֹלֵלַת בְּתוֹכָהּ אֵת שְׁנֵי
 69 אוֹפְנֵי הַהַלִּיכָה גַם יַחַד הִנֵּה גַם
 70 שְׁנֵי הַפְּכִים אֵלּוּ נַעֲשִׂים
 71 לְדַבֵּר אֶחָד.
 72 וְעַל־דִּרְךָ־זֶה הוּא גַם
 73 בְּעֲבוּרַת כָּל אֶחָד וְאֶחָד
 74 מְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל, שֵׁשׁ בָּהּ אִיחּוּד
 75 וְשִׁילּוּב שֶׁל 'נְבוּעוֹת' שׁוֹנוֹת
 76 דְּמַפְיֵין שְׁיִשְׂרָאֵל הֵם גּוֹי
 77 אֶחָד בְּאַרְץ, וְנִקְרָאִים כֵּךְ עַל שֵׁם עֲנִינֵי הָאֲחֻדוֹת כְּפָרוּשׁ רַבְּנּוּ הַזֵּקֵן⁴⁹
 78 שְׁמַמְשִׁיכִים אֲחֻדוֹת ה' "אחד" גַם בְּאַרְצֵי וְחֻמְרֵי וְ"אִי־ן",
 79 הֵינֵנוּ דְּלֹא זוֹ בְּלִבְד שְׁאִינָם מְשַׁפְּעִים מִהַחֻמְרֵי וְהַחֻמְרֵי לֹא
 80 גּוֹרֵמַת לָהֶם לִרְדַּת מְמַדוּגָתָם, אֲלֵא לְהַפֵּךְ שְׁמַמְשִׁיכִים מְחַדְרִים וּמְגַלִּים
 81 אֲחֻדוֹת ה' בְּחֻמְרֵי וְהַגְּשָׁמִיּוֹת, בְּאַרְץ הַלְזוֹ הַתְּחַתּוֹנָה שְׁאִין
 82 תְּחַתּוֹן לְמִטָּה מְמַנָּה.

(44) ברכה לג, ד. (45) בהקדמתו לספר היד (לפני מנין המצוות על סדר ההלכות). ובכ"מ. (46) סה"מ מ"ע א. הלי' יסוה"ת פ"א ה"ו.
 (47) סה"מ מ"צ מל"ת א. (48) ראה גם סה"מ תש"ט ע' 156 ואילך. ובכ"מ. (49) אגה"ק ס"ט (קיד, א).

ביאור בדרך אפשר

1 וְלֹכֵן מֵאַחַר שֶׁבִנִּי יִשְׂרָאֵל פּוֹעֵלִים אֶת גִּילוּי אַחֲדוֹת ה' בְּעוֹלָם גַּם עֲבֹדוֹת
 2 יִשְׂרָאֵל הֵיא בְּאִפְסָן שְׁמֵתְחַבְּרִים וְיוֹצֵרִים אַחֲדוֹת מְלֵאָה וּמוֹשֵׁלֵמֶת בִּין
 3 ב' הָעֲבֹדוֹת דְּהִלִּיכָה מְלֵמְטָה לְמַעְלָה וְהִלִּיכָה מְלֵמְעָלָה
 4 לְמַטָּה.
 5 וַיֵּשׁ לְקָשֶׁר זֶה אֶת עֵינַיִן
 6 הַחִיבּוּר וְהֵאִיחֹד בִּין עֲבֹדוֹת 1
 7 שְׁנוֹת (כִּי הַמְטָרָה וְהַתְּכִלִּית שֶׁל 2
 8 כּוֹלֵן הֵיא לַעֲשׂוֹת אֶת רִצּוֹן ה') 3
 9 גַּם עִם ז' מְרַחֲשׁוֹן, 4
 10 הַתְּאָרִיךְ שֶׁבו נֵאמַר מֵאִמֶּר זֶה 5
 11 שֶׁהוּא הַיּוֹם שְׁבִין זְמַן 6
 12 סִיּוֹם הָעֲלִיָּה לְרִגְלָה, הַיּוֹם 7
 13 שֶׁבו גַּם "הָאַחֲרוֹן שֶׁבִישְׂרָאֵל" 8
 14 שֶׁגַּר בְּמִקּוֹם הַרְחֹק בִּיּוֹתֵר מִבֵּית 9
 15 הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁב לִבְיֹתוֹ לֵאחֲרֵי שֶׁעָלָה 10
 16 לְרִגְלָה בְּחַג הַסּוֹכוֹת לְזְמַן 11
 17 דְּאֲחֵרֵי סִיּוֹם הָעֲלִיָּה 12
 18 לְרִגְלָה 50 הֵינּוּ מִז' מְרַחֲשׁוֹן 13
 19 וְאֵילֶךְ, וְאִם כֵּן גַּם יוֹם זֶה הוּא 14
 20 חִיבּוּר וְאֵיחֹד שֶׁל שְׁנֵי אוֹפְנֵי 15
 21 עֲבוּדָה. דְּעֵינֵן הָעֲלִיָּה לְרִגְלָה 16
 22 שֶׁמִּסְתִּיִּים בּו', מְרַחֲשׁוֹן הוּא 17
 23 גְּלוּי אֶלְקוֹת, כְּמוֹ 18
 24 שְׁפָתוֹב 51 בְּתוֹרָה בְּצִוּוֵי עַל 19
 25 הַעֲלִיָּה לְרִגְלָה יִרְאָה כֵּן 20
 26 זְכוּרָה, וְאִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ 21
 27 ז"ל 52 עַל מִשְׁמַעוֹת לְשׁוֹן 22
 28 הַפְּסוּק "וַיִּרְאֵה" כְּשֶׁשׁ שְׁבָא 23
 29 הָעוֹלָה לְרִגְלָה לְרֵאוֹת אֶלְקוֹת 24
 30 כֶּף בָּא לְרֵאוֹת עַל־יַד 25
 31 הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, וּכְשֶׁשׁ 26
 32 שְׁבָא לְרֵאוֹת כֶּף בָּא 27
 33 לְרֵאוֹת, וְשְׁנֵי הַעֵינַיִנִים שֶׁהֵאֵדָם 28
 34 יֵאָה אֶלְקוֹת וְשֶׁהֵאֵלְקוֹת תֵּרָאָה 29
 35 אֶת הָאָדָם, כְּכִיכּוֹל, בָּאִים כֹּאחֵד 30
 36 כִּיּוֹן שְׂרָאֵתוֹ וְרִצּוֹנוֹ שֶׁל 31
 37 הָאָדָם הוּא הוּא רִצּוֹנוֹ שֶׁל הַקְּב"ה, כִּי הָאָדָם שֶׁעָלָה לְרִגְלָה בִּיטַל 32
 38 אֶת הַרְצוֹנוֹת הָאִישִׁיִּים שֶׁלו לְגַמְרֵי לְגַבֵּי רִצּוֹן ה' עַד שֶׁרִצּוֹן ה' נִהְיָ הַרְצוֹן שֶׁלו 33
 39 דְּכָשֶׁם שֶׁהוּא אֶצֶל הַקְּב"ה, כֶּף הוּא אֶצְלוֹ (וְעַל־דֵּרְדֵּר־זֶה 34
 40 לְהַפְּךָ כִּי הַרְצוֹן שֶׁלו מוֹתָאֵם לְרִצּוֹן ה'). וְעֵינֵן הַזְּמַן שֶׁלְאַחֲרֵי־זֶה 35
 41 לֵאחֲרֵי שֶׁהִסְתִּיִּים עֵינֵן הַעֲלִיָּה לְרִגְלָה וְכֵל אַחֵד מֵהַעוֹלִים לְרִגְלָה חוֹר לְמִקּוֹמוֹ 36
 42 הוּא לְהַפְּךָ, כִּי אוֹ הַבִּטּוֹל לְרִצּוֹן ה' אֵינוֹ נִיכַר וְנִרְגַשׁ כְּפִי שֶׁהוּא בַּעַת 37

ביאור בדרך אפשר

43 הַעֲלִיָּה לְרִגְלָה עַד שֶׁעַל־פִּי תוֹרָה זְמַן זֶה (שְׂאֲחֵרֵי ז' מְרַחֲשׁוֹן) 38
 44 אֵינוֹ נִקְרָא יוֹתֵר זְמַן הַרְגֵל (וְסִיּוֹם הַרְגֵל), וְהוּא זְמַן הָעֲבֹדָה 39
 45 בְּעוֹלָם כֹּאשֶׁר אֵין גִּילוּי אֶלְקוֹת כְּמוֹ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ וְהָאָדָם נִדְרַשׁ לְעִבּוֹד אֶת 40
 46 ה' בְּתוֹךְ גִּדְרֵי הָעוֹלָם.
 47 וְכְמוֹ שֶׁהוּא בְּזְמַן, שֵׁשׁ 41
 48 הַבְּדֵל גְּדוֹל בִּין הָעֲבֹדָה עַד ז' 42
 49 מְרַחֲשׁוֹן וְהָעֲבֹדָה מִז' מְרַחֲשׁוֹן 43
 50 וְאֵילֶךְ מִכְּבִינַת הַתְּאָרִיךְ כִּי 44
 51 הָעֲבֹדָה בִּימֵי חֲחַג וְהַיָּמִים 45
 52 שֶׁאֲחֵרֵי הֵיא בְּאוֹפֵן שׁוֹנָה מֵאִשֶׁר 46
 53 בְּכָל יָמוֹת הַשָּׁנָה כֵּן הוּא גַּם 47
 54 בְּמִקּוֹם, שְׁפָרְגֵל נִמְצָאִים 48
 55 יִשְׂרָאֵל בִּירוּשָׁלַיִם, 49
 56 וְאַחֲרֵי הַרְגֵל יוֹצָאִים 50
 57 מִירוּשָׁלַיִם וְדוֹבֵר זֶה מִחִיב 51
 58 שִׁנּוּי בְּאוֹפֵן הָעֲבוּדָה. 52
 59 דְּהִתְפָּרַשׁ הַחִבְדֵּל בִּין 53
 60 יְרוּשָׁלַיִם (וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ) 54
 61 וְכָל הָעוֹלָם כְּלוֹ הוּא, 55
 62 דִּירוּשָׁלַיִם וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ 56
 63 הֵם חֲפָצָא דְּקִדְשָׁה, חֲפִז, 57
 64 מִצִּיאוֹת, שֶׁל קְדוּשָׁה שְׁבַעֲרָפָם 58
 65 בִּיחַס אֵלֵיהֶם הָעוֹלָם כְּלוֹ 59
 66 הוּא חֵל. וְעֵינֵן זֶה שְׁבִית 60
 67 הַמִּקְדָּשׁ הוּא מִצִּיאוֹת שֶׁל קְדוּשָׁה 61
 68 הוּא לֹא רַק בְּקִדְשׁ 62
 69 הַקְּדוּשִׁים וּבְבֵית הַמִּקְדָּשׁ 63
 70 כְּלוֹ אֵלָא גַּם בִּירוּשָׁלַיִם 64
 71 כְּלָה. וְכִנּוּדַע דְּאֲחֵד 65
 72 הַטְּעָמִים עַל זֶה 66
 73 שְׂרָאוּשָׁלַיִם לֹא נִתְחַלְקָה 67
 74 לְשִׁבְטִים 53 אֵלָא הִיִּתָּה נַחֲלָה 68
 75 שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹלל הוּא 69
 76 מְשׁוּם שְׂרָאוּשָׁלַיִם הֵיא 70
 77 מְכוּן וּמִקּוֹם עֲבוּר בֵּית 71
 78 הַמִּקְדָּשׁ, וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ 72
 79 הוּא בֵּית צְבוּרֵי שֶׁל כֹּלל יִשְׂרָאֵל וְלֹא שְׁבַט מְסוּיִים בְּלַבַּד שְׁבֹו 73
 80 מְקַרְיָבִים קְרַבְנוֹת צְבוּר, עֲבוּר כֹּלל יִשְׂרָאֵל וְאֲדַרְבָּה, עֶקֶר 74
 81 עֲבוּדַת הַמִּקְדָּשׁ הֵיא בְּקְרַבְנוֹת תְּמִיד שֶׁהֵם קְרַבְנוֹת צְבוּר שֶׁל 75
 82 כֹּלל יִשְׂרָאֵל בְּשׁוֹנָה מְקַרְבְּנוֹת יַחֲדֵי. וּמִפְּיֵן שְׂרָאוּשָׁלַיִם הֵיא מְכוּן 76
 83 לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ, מִקּוֹם קְרַבְנוֹת הַצְּבוּר וְהַכֹּלל לְפִיכֶף גַּם הֵיא לֹא 77
 84 נִתְחַלְקָה לְשִׁבְטִים פְּרִטִּיִּים. 78

(50) ראה הנסמן בלקו"ש חכ"ה ע' 38. ח"כ ע' 54. ובכ"מ. (51) תשא לד, כג. (52) חגיגה ב, א ובתוסי' שם. (53) יומא יב, א. ב"ק פב, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ועל־דִּרְךָ־זֶה הוּא בַּפְּנִימִיּוֹת יוֹתֵר, דְּכִמּוֹ שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ פּוֹעֵל
2 עֲנִין הַצְּבוּר וְהָאֲחֻדוֹת דִּישְׂרָאֵל, על־יְדֵי קִרְבָּנוֹת הַצִּיּוּר, על־דִּרְךָ־
3 זֶה נִפְעַל זֶה גַם בִּירוּשָׁלַיִם, כּוֹלָה גַם מִחוּץ לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ עֲצֵמו
4 שֶׁהִיא כְּעִיר שְׁחֻבְרָה לָהּ יַחֲדָיו⁵⁴, שְׁמִחְבַּרְתָּ אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל,
5 לְהִיּוֹתָהּ כְּלִי וּמְכוּן הַמָּקוֹם

6 שְׁבוּ שׁוֹכֵן לְמִקְדָּשׁ אֲדָ' 1
7 כּוֹנְנוּ יְדִיד⁵⁵, מְכוּן מְקוֹם 2
8 מְכוּן לְשִׁבְתְּךָ עוֹלָמִים⁵⁶ 3
9 שֵׁשׁ בּוֹ אֵת הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה 4
10 לְעוֹלָם. וְנִמְצָא שִׁירוּשָׁלַיִם 5
11 כּוֹלָה וְבֵית הַמִּקְדָּשׁ עֲנִינָם 6
12 אֶחָד הוּא, כִּי כִיוּן בִּירוּשָׁלַיִם 7
13 הִיא הַמִּקְדָּשׁ שְׁבוּ שׁוֹכֵן בֵּית 8
14 הַמִּקְדָּשׁ הָרִי פְעוּלָתוֹ נִכְרַת בְּעִיר 9
15 כּוֹלָה וְלִכְּוֹן כָּל הָעוֹלָם הוּא 10
16 כְּחַל לְגַבֵּי יְרוּשָׁלַיִם וְאוֹפֵן 11
17 הַעֲבוּדָה בְּכָל הָעוֹלָם, מִחוּץ 12
18 לִירוּשָׁלַיִם, אֵינּוּ דוּמָה לְאוֹפֵן 13

19 הַעֲבוּדָה בִּירוּשָׁלַיִם עֲצֵמָה. 14
20 וּלְפִי כָּל זֶה מוֹבָן, אֲשֶׁר 15
21 יוֹם ז' מִרְחֻשׁוֹן, הַיּוֹם 16
22 שֶׁנִּמְצָא בֵּין זְמַן הָעֲלִיָּה 17
23 לְרִגְלָהּ שִׁמְשֻׁתִּים בַּיּוֹם ז' 18
24 מִרְחֻשׁוֹן וְהַזְמַן שֶׁלְאַחֲרֵי 19
25 הָרִגְלָהּ, בְּשָׂאֵר כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה, 20
26 וּבֵין הַמָּקוֹם דִּירוּשָׁלַיִם 21
27 וְכָל הָעוֹלָם, וְהוּא מֵעִין 22
28 מְמוּצָע בִּינֵיהֶם, עֲנִינּוּ הוּא 23
29 לְחַבֵּר ב' הַהֶפְכִּים זְמַן 24
30 הָרִגְלָהּ וְהַזְמַן שֶׁלְאַחֲרֵי 25
31 הָרִגְלָהּ, וִירוּשָׁלַיִם וְכָל 26
32 הָעוֹלָם כְּלוֹ בְּהִיוֹתָם שׁוֹנִים 27
33 מִבְּחִינַת גִּילּוֹי הָאֱלוּקוֹת, בְּהַתָּאם 28
34 לְמָקוֹם וּבְהַתָּאם לְזִמְנָה, הִרִי אוֹפְנֵי 29
35 הַעֲבוּדָה שֶׁלָּהֶם שׁוֹנִים וְאֵף 30
36 הַפְּכִיִים, וּבְכָל זֹאת נִפְעַל חִיבוּר

37 וְאִיחָד בִּינֵיהֶם (על־דִּרְךָ חִיבוּר ב' אֲפֻנֵי הַהִלִּיכָה ב"לך לך" וְחִיבוּר ב' הַדְּבָרוֹת
38 שֶׁל "אֲנִכִּי" ו"לֹא יִהְיֶה לְךָ" בְּדִיבוּר אֶחָד, כְּמִבּוֹאֵר לְעִיל).
39 וְיִהְיֶה־רִצּוֹן שְׁעֲנִינִים אֵלּוֹ יִתְקַיְּמוּ בְּפִעַל מִמֶּשׁ בְּמַעֲשֵׂה בְּפִעַל,

דִּרְךָ־זֶה הוּא בַּפְּנִימִיּוֹת יוֹתֵר, דְּכִמּוֹ שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ פּוֹעֵל
עֲנִין הַצְּבוּר וְהָאֲחֻדוֹת דִּישְׂרָאֵל, על־דִּרְךָ־זֶה נִפְעַל זֶה גַם
בִּירוּשָׁלַיִם, שֶׁהִיא כְּעִיר שְׁחֻבְרָה לָהּ יַחֲדָיו⁵⁴, שְׁמִחְבַּרְתָּ
אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל, לְהִיּוֹתָהּ כְּלִי וּמְכוּן לְמִקְדָּשׁ אֲדָ' כּוֹנְנו
יְדִיד⁵⁵, מְכוּן לְשִׁבְתְּךָ עוֹלָמִים⁵⁶. וְנִמְצָא שִׁירוּשָׁלַיִם וְבֵית
הַמִּקְדָּשׁ עֲנִינָם אֶחָד הוּא, וְלִכְּוֹן כָּל הָעוֹלָם הוּא כְּחַל
לְגַבֵּי יְרוּשָׁלַיִם. וּלְפִי כָּל זֶה מוֹבָן, אֲשֶׁר יוֹם ז' מִרְחֻשׁוֹן,
בֵּין זְמַן הָעֲלִיָּה לְרִגְלָהּ וְהַזְמַן שֶׁלְאַחֲרֵי הָרִגְלָהּ, וּבֵין הַמָּקוֹם
דִּירוּשָׁלַיִם וְכָל הָעוֹלָם, עֲנִינּוּ הוּא לְחַבֵּר ב' הַהֶפְכִּים
דְּזִמְנָה הָרִגְלָהּ וְהַזְמַן שֶׁלְאַחֲרֵי הָרִגְלָהּ, וִירוּשָׁלַיִם וְכָל הָעוֹלָם
כְּלוֹ.

וְיִהְיֶה־רִצּוֹן שְׁעֲנִינִים אֵלּוֹ יִתְקַיְּמוּ בְּפִעַל מִמֶּשׁ בְּמַעֲשֵׂה
בְּפִעַל, בְּמַעֲשֵׂינוּ וְעַבּוּדָתֵנוּ, לְהַמְשִׁיךְ
אֲחֻדוֹת ה' בְּאֶרֶץ הַלְלוֹ הַגְּשָׁמִית. וּמִכִּיּוֹן שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד
מִיִּשְׂרָאֵל נִשְׁמָתוֹ נִמְשַׁכַּת מִג' הָאֲבוֹת, שֶׁהָרֵאשׁוֹן שְׁפָהֶם
הוּא אֲבָרְהָם אָבִינוּ, אֶחָד הִנֵּה אֲבָרְהָם, וְעַל־דִּרְךָ־זֶה
שָׂרָה אֲמַנּוּ, דְּהָרִי כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל נִקְרָא כֵּן
אֲבָרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, וּבֵת שָׂרָה רַבְּקָה רַחֵל וְלֵאָה,
שְׁאֲבָרְהָם וְשָׂרָה הֵם רֵאשׁוֹנִים, וּמִדְּגָשׁ בְּמִיחָד בְּגִלּוֹי
לְגַבֵּי הַגְּרִים, שְׁאֲבָרְהָם נִקְרָא אָב לְגִרִים⁵⁷ וְשָׂרָה הִיא אֵם
לְכָל הַגִּיּוּרוֹת (כְּמִבְּאֵר בְּמִדְרָשׁ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל וְחִכְמֵינוּ
ז"ל וּבִקְפָלָה וְחִסִּידוֹת)⁵⁸, הִנֵּה יָקִים בְּכָל אֶחָד וְאֶחָת
עֲנִין לְךָ־לְךָ גו' אֵל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ (כְּמוֹ שֶׁהִנֵּה
בְּאֲבָרְהָם), שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, בְּתוֹךְ כָּל
יִשְׂרָאֵל, יִלְךָ בְּשַׁעֲתָא חֲדָא וּבְרַגְעָא חֲדָא אֵל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר
אֲרָאָךְ, וּמִתּוֹךְ שְׁמַחָה וְטוֹב לְכָב.

הֵן בְּתוֹר יַחֲדִיד וְהֵן בְּתוֹר חֵלֶק מִן הַכֹּל יִלְךָ בְּשַׁעֲתָא חֲדָא וּבְרַגְעָא
חֲדָא בְּשַׁעֲתָא חֲדָא וּבְרַגְעָא אֶחָד, הֵינּוּ בְּמַהֲיֻרוֹת גְּדוּלָה, אֵל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר
אֲרָאָךְ, וּמִתּוֹךְ שְׁמַחָה וְטוֹב לְכָב.

40 בְּמַעֲשֵׂינוּ וְעַבּוּדָתֵנוּ, וְכִפִּי שְׂמִבּוֹאֵר לְעִיל "מַעֲשֵׂינוּ" כּוֹלָל מִצְוֹת לֹא
41 תַעֲשֶׂה, "לֹא יִהְיֶה לְךָ", ו"עַבּוּדָתֵנוּ" כּוֹלָל מִצְוֹת עֲשֶׂה, "אֲנִכִּי" לְהַמְשִׁיךְ
42 אֲחֻדוֹת ה' בְּאֶרֶץ הַלְלוֹ הַגְּשָׁמִית כְּפִירוּשׁ רַבְּנֵי הַזִּקֵּן עַל "גּוֹי אֶחָד
43 בְּאֶרֶץ".

44 וּמִכִּיּוֹן שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד
45 מִיִּשְׂרָאֵל נִשְׁמָתוֹ נִמְשַׁכַּת
46 מִג' הָאֲבוֹת, שֶׁהָרֵאשׁוֹן
47 שְׁפָהֶם הוּא אֲבָרְהָם
48 אָבִינוּ, אֶחָד בְּמִבּוֹן רֵאשׁוֹן
49 הִנֵּה אֲבָרְהָם, וְעַל־דִּרְךָ־
50 זֶה שָׂרָה אֲמַנּוּ, דְּהָרִי כָּל
51 אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל
52 נִקְרָא כֵּן אֲבָרְהָם יִצְחָק
53 וְיַעֲקֹב, וּבֵת שָׂרָה רַבְּקָה
54 רַחֵל וְלֵאָה, שְׁאֲבָרְהָם
55 וְשָׂרָה הֵם רֵאשׁוֹנִים, וְהֵם
56 הַתְּחִילוּ אֶת עֲנִינֵי הַתְּגֻלוֹת
57 הָאֱלוּקוֹת בְּעוֹלָם, וּמִדְּגָשׁ
58 בְּמִיחָד בְּגִלּוֹי לְגַבֵּי
59 הַגְּרִים, שְׁאֲבָרְהָם נִקְרָא
60 אָב לְגִרִים⁵⁷ וְשָׂרָה הִיא
61 אֵם לְכָל הַגִּיּוּרוֹת
62 (כְּמִבְּאֵר בְּמִדְרָשׁ
63 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל וְחִכְמֵינוּ
64 ז"ל וּבִקְפָלָה
65 וְחִסִּידוֹת)⁵⁸, וְכִיוּן שֶׁהֵם
66 הַמְּתַחִילִים וְהָרֵאשׁוֹנִים שֶׁל כָּל
67 עֲנִינֵים אֵלֶּה, מוֹדַגֵּשׁ בְּמִיחָד
68 שֶׁהַעֲבוּדָה וְהַפְּעוּלָה שֶׁלָּהֶם
69 שֵׁיכַת לְכָל אֶחָד וְלְכָל אֶחָת
70 הִנֵּה יָקִים בְּכָל אֶחָד
71 וְאֶחָת עֲנִין לְךָ־לְךָ גו' אֵל
72 הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ (כְּמוֹ
73 שֶׁהִנֵּה בְּאֲבָרְהָם), שֶׁכָּל
74 אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל,
75 בְּתוֹךְ כָּל יִשְׂרָאֵל, הֵינּוּ

44 וּמִכִּיּוֹן שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד
45 מִיִּשְׂרָאֵל נִשְׁמָתוֹ נִמְשַׁכַּת
46 מִג' הָאֲבוֹת, שֶׁהָרֵאשׁוֹן
47 שְׁפָהֶם הוּא אֲבָרְהָם
48 אָבִינוּ, אֶחָד בְּמִבּוֹן רֵאשׁוֹן
49 הִנֵּה אֲבָרְהָם, וְעַל־דִּרְךָ־
50 זֶה שָׂרָה אֲמַנּוּ, דְּהָרִי כָּל
51 אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל
52 נִקְרָא כֵּן אֲבָרְהָם יִצְחָק
53 וְיַעֲקֹב, וּבֵת שָׂרָה רַבְּקָה
54 רַחֵל וְלֵאָה, שְׁאֲבָרְהָם
55 וְשָׂרָה הֵם רֵאשׁוֹנִים, וְהֵם
56 הַתְּחִילוּ אֶת עֲנִינֵי הַתְּגֻלוֹת
57 הָאֱלוּקוֹת בְּעוֹלָם, וּמִדְּגָשׁ
58 בְּמִיחָד בְּגִלּוֹי לְגַבֵּי
59 הַגְּרִים, שְׁאֲבָרְהָם נִקְרָא
60 אָב לְגִרִים⁵⁷ וְשָׂרָה הִיא
61 אֵם לְכָל הַגִּיּוּרוֹת
62 (כְּמִבְּאֵר בְּמִדְרָשׁ
63 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל וְחִכְמֵינוּ
64 ז"ל וּבִקְפָלָה
65 וְחִסִּידוֹת)⁵⁸, וְכִיוּן שֶׁהֵם
66 הַמְּתַחִילִים וְהָרֵאשׁוֹנִים שֶׁל כָּל
67 עֲנִינֵים אֵלֶּה, מוֹדַגֵּשׁ בְּמִיחָד
68 שֶׁהַעֲבוּדָה וְהַפְּעוּלָה שֶׁלָּהֶם
69 שֵׁיכַת לְכָל אֶחָד וְלְכָל אֶחָת
70 הִנֵּה יָקִים בְּכָל אֶחָד
71 וְאֶחָת עֲנִין לְךָ־לְךָ גו' אֵל
72 הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ (כְּמוֹ
73 שֶׁהִנֵּה בְּאֲבָרְהָם), שֶׁכָּל
74 אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל,
75 בְּתוֹךְ כָּל יִשְׂרָאֵל, הֵינּוּ

(54) תהלים קכב, ג. וראה ירושלמי חגיגה פ"ג ה"ו. (55) בשלח טו, יז. (56) מ"א ח, יג. דה"ב ו, ב. (57) ראה רמב"ם הל' ביכורים פ"ד ה"ג. רע"ב למשנה ביכורים פ"א מ". מקומות שבהערה הבאה. (58) ראה בכ"ד: אוה"ת ד"ה רבי בנאה (חיי שרה קכ, א ואילך. תמב, ב ואילך). תו"ח חיי שרה קכה, ד ואילך. ובכ"מ.